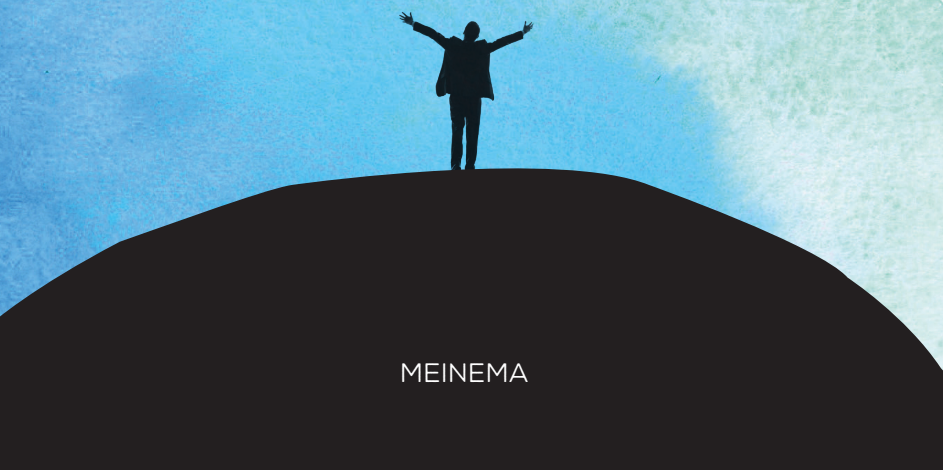
WIM JANSEN

BRON IN JE BREIN

BIDDEN TOT DE GOD IN WIE JE NIET GELOOFT

MEINEMA

WIM JANSEN

BRON IN JE BREIN

BIDDEN TOT DE GOD IN WIE JE NIET GELOOFT

MEINEMA

OPA, WAAROM DOE JE DAT?

Zoals het de meeste opa's en oma's vergaat, schuiven ook onze kleinkinderen regelmatig aan, met of zonder hun ouders. Voor het eten zijn wij altijd een moment stil. Eén van onze kleinzoons, vijf jaar oud en thuis niet gewend aan dit ritueel, keek lange tijd verwonderd toe. Maar op een dag kon hij zich niet langer bedwingen: 'Opa, waarom doe je dat?'

Het moet ook wel vragen oproepen als je pas komt kijken en je ziet volwassenen van die onbegrijpelijke dingen doen. En als stil zijn al vreemd is, hoeveel te meer zal het dan verbazing wekken als iemand er ook nog bij gaat praten – in het luchtledige nota bene, althans, zo moet het overkomen op een kind dat van toeten noch blazen weet.

Ik wilde zeggen: 'Om stil te zijn voor God', maar ik vind het ongemakkelijk om het met mijn kleinkinderen over God te hebben. Ik antwoordde: 'Omdat ik eten bijzonder vind. Uit respect voor het eten.'

Ik denk dat hij het wel begreep. Slim jongetje. En vroom jongetje. Voortaan was hij degene die het zei als we aan tafel gingen: 'Eerst even stil zijn.'

Maar zijn vraag is opnieuw mijn eigen vraag geworden.

DEEL 1
REFLECTIES

INLEIDING: **DE VRAGEN**

Waarom doen mensen dat, bidden?

Wie ernaar kijkt met de ogen van een kind kan er niet omheen dat het een vreemde handeling is. Iemand gaat zitten, staan of liggen, sluit zijn ogen en richt zich in gedachten of hardop pratend tot het niets. Zo'n handeling moet wel allerlei vragen oproepen.

Het is goed om die vragen te blijven stellen, ook als bidden voor jezelf de gewoonste zaak van de wereld is. Maar ook wie bidden als een absurditeit ervaart of wie het definitief heeft afgezworen, kan er beter nog eens aandachtig naar kijken. Want wat is het toch, dat zoveel mensen er kracht en troost uit putten?

Dit boek wil oproepen tot vragen, in hoofdstukken die vanaf hoofdstuk II corresponderen met de onderstaande uiteenzetting van die vragen.

Allereerst dient zich de vraag aan: wat is bidden eigenlijk? Dat typisch Nederlandse woord 'eigenlijk' wijst op een essentie. Hoe komt het dat bidden vanaf de vroegste geschiedenis voorkomt in alle culturen en religies? En dat het tegelijkertijd zo'n persoonlijk en intiem gebeuren is?

Dat persoonlijke wil ik recht doen door aan de hand van mijn eigen jeugdervaringen op zoek te gaan naar de essentie. Is die essentie gelegen in een religieuze opvoeding? Of staat bidden los van religie? Gaat het er mogelijk aan vooraf? Dan ligt het er ook aan voorbij…

Het persoonlijke karakter van bidden verhindert niet dat het een universeel menselijk verschijnsel is. Wat zijn de uni-

versele kenmerken van bidden? De gedeelde elementen? De grondlagen?

In het bidden komt de wereld, het universum als totale werkelijkheid aan de orde. Ook de raakvlakken en de overlappingen, zoals mediteren en mindfulness, komen in beeld. Laatst hoorde ik iemand zeggen: 'Mediteren is het nieuwe bidden.' Klopt dat? Kan meditatie het bidden zo incorporeren? En zo niet, waarin onderscheidt bidden zich dan van mediteren? Met voorbeelden uit de seculiere literatuur en een ons vreemde cultuur/religie kom ik tot een gemeenschappelijke kern van wat bidden beoogt.

Bidden wordt als vanzelfsprekend geassocieerd met God. Maar is dat zo vanzelfsprekend? En wat verstaan we dan onder 'God'? Kan ik over God spreken terwijl ik tegelijk de ander vrijlaat om dat woord niet te gebruiken? En als ik over God spreek, zodanig dat anderen daar niet in mee hoeven te gaan, wat is dan het gemeenschappelijke adres van ons bidden? Hebben we een gedeelde bron? Anders gezegd: hoe kunnen we bidden 'voorbij de religie', zelfs los van geloof of ongeloof?

En dan nog iets: het gebed wordt beschouwd, zeker in christelijke kringen, als een verbale, persoonlijke expressie gericht tot een onmiskenbaar persoonlijke God. Voor 'moderne' gelovigen in onze cultuur past dat niet in hun (postmoderne) religieuze beleving, waarvan juist woordenloosheid en stilte de essentiële kenmerken zijn. Waarom zou je het – door velen als onpersoonlijk ervaren – goddelijke nog aanspreken met Gij, U of jij? En als je dat toch doet, hoe blijf je dan voor jezelf en anderen geloofwaardig? Er zit immers geen meneer ergens in het heelal…

Als we een mogelijk antwoord op deze vragen hebben gevonden, weten we wat we bedoelen en zijn we toe aan de vraag van onze kleinzoon: 'Waarom doe je dat?' Is bidden

wellicht een rudimentaire behoefte aan geborgenheid? Of komt het voort uit een algemeen menselijk en dus breder dan alleen religieus besef van afhankelijkheid en eerbied? Kunnen we bidden veralgemenen tot natuur, de kosmos 'voorbij de religie'? Is het een louter psychologische behoefte die samenhangt met onze persoon en onze levensgeschiedenis?

Als ik het bidden niet kan laten, heeft dat te maken met de vraag wat er eigenlijk gebeurt met mij, in mij, als ik bid.

Wie iets met veel voldoening praktiseert, zoals een sport of andere liefhebberij, gunt dat ook aan anderen. Als ik de vraag waarom ik bid met enthousiasme beantwoord, acht ik het ook heilzaam voor anderen. Niet in opleggende, eisende zin, maar uitnodigend. In het verlengde van kleinzoons vraag ligt dan ook de vraag waaróm je het zou doen. Daarmee wordt bidden tot levenskunst.

Maar wordt het dan geen trucje? Hoe kan ik de valkuil van 'feelgoodspiritualiteit' ontwijken? Wat is feitelijk de eerlijke winst voor het gewone dagelijkse leven met zijn zorgen? Hoe verhoudt dit 'bidden als levenskunst' zich tot de beleving van vroeger, het bidden tot een God die ingrijpt – en dat nu niet meer lijkt te doen? Wat mag of kan ik verwachten?

En dringt bidden werkelijk heilzaam door in alle lagen van het leven? Ook in de maatschappelijke en politieke laag, of die van je lijf met zijn lusten?

Alles goed en wel, maar hoe geef je er invulling aan? Bidden: hoe doe je dat? Ons bestaan wordt over het algemeen niet door een religieus ritme bepaald. Sommigen van ons gaan nu en dan wellicht naar een klooster, maar dat zijn toch niet meer dan onderbrekingen van het vaak hectische leven. Hoe kun je in een modern dagelijks leven ruimte maken voor zoiets – maatschappelijk gezien – nutteloos als bidden? Zijn er

inspirerende voorbeelden van? Hoe kan ik klein en haalbaar beginnen? Kan ik de gewone dingen misschien tot bidden maken, ze transformeren?

Trouwens, hoe houd ik stand in de zuigkracht van al die argumenten die mij het bidden ontzeggen? Bijvoorbeeld de stemmen die me influisteren dat bidden een fopspeen is, de argumenten van het atheïstische 'geloof' dat mij verbiedt om te bidden? En wat te denken van de theologische argumenten die God als persoon hebben ontmanteld? Of de reductionistische argumenten die beweren dat bidden niets anders is dan een mechanisme van het brein? Als dit laatste het geval is, wat is dan de bron van het brein?

Zoveel vragen, en ik ben er nog niet. Want als ik woorden gebruik, welke woorden dan? De oude woorden, de klassieke gebeden voldoen immers niet meer…

Hoe kan ik bidden?
Dogmavrij, voorbij de religie, vanuit mijn hart?
Geef me woorden.
Wijs me een weg om te gaan.
En geef me leeftocht mee.

Rest nog één laatste vraag, die ik in het eerste hoofdstuk verder zal uitwerken: voor wie, behalve voor mezelf in antwoord op de vraag van mijn kleinzoon, schrijf ik dit boek?

Ik ken nogal wat mensen die niet (meer) kunnen bidden maar het wel zouden willen. Veelal bekennen zij zich niet tot een bepaalde religie. Hun levensgevoel en godbeleving – als van dit laatste al sprake is – sluiten niet aan bij wat traditioneel onder bidden wordt verstaan en wat zij daarvan in hun omgeving te zien krijgen. Toch ervaren ze er een zekere aantrekkingskracht in. Een universeel menselijk verlangen dat zich soms uit in, bijvoorbeeld, het branden van een kaarsje

in een oude kathedraal tijdens vakanties. Ze zouden wel meer willen, maar ze weten eenvoudig niet hoe ze dat geloofwaardig en eerlijk kunnen invullen.

Het gevolg van deze onmacht is dat ze dan maar helemaal niet meer bidden en het er ook met hun kinderen niet over hebben, zodat er hele volksstammen opgroeien zonder deze bijzondere dimensie van het leven te leren kennen. Reden te meer om een antwoord te vinden op die vraag: hoe kunnen we zo bidden dat het tot een universele levenskunst wordt?

Dit boek is voor mensen voorbij de religie, maar ook voor wie zich in het brede, diffuse grensgebied of misschien nog net binnen de religie bevinden. Voor wie zich expliciet ongelovig noemt en voor de ongelovige in iedere gelovige.

Dit boek is voor ieder die verlangt.

'Er zijn mensen die niet (meer) kunnen bidden maar het wel zouden willen. Ze branden tijdens vakanties soms een kaarsje in een oude kathedraal. Ze zouden misschien meer willen, maar ze weten eenvoudig niet hoe ze dat geloofwaardig en eerlijk kunnen invullen.'

Zinzoeker, twijfelaar, agnost of gewoon niet-gelovig – dit boek nodigt je uit om te bidden.
Bidden? Waarom zou je? Tot wat of wie? En wat versta je onder bidden? Vragen waar Wim Jansen eerlijk op in gaat. Hij maakt bidden los uit de religieus-dogmatische context en ontdekt dat het een universeel menselijk verlangen is, een bron van kracht, rust en liefde. Door te bidden word je je bewust van de totale werkelijkheid, verbind je je met het eeuwige dat jou overstijgt en kun je je gemakkelijker concentreren op het heilige in jezelf en in de buitenwereld. Zo wordt bidden een levenskunst.
Met een groot aantal prachtige gebedsteksten om je op weg te helpen.

Wim Jansen is emeritus predikant van Vrijzinnig Delft en de Vrijzinnige Koorkerkgemeenschap in Middelburg, en columnist bij Nieuwwij.nl.

ISBN 978 90 239 5464 4 | NUR 700

WWW.WIMJANSEN.NU
WWW.UITGEVERIJMEINEMA.NL